

Zweden sluit laatste kerncentrale
“Dit leidt tot meer import van elektriciteit”
(Pagina 7)

Russische wetten van de markt

De openbare verkoop van Yuganskneftegaz, tot voor kort een belangrijk onderdeel van het Russische oliebedrijf Yukos, op 19 december jl., heeft een nieuwe dimensie toegevoegd aan de wetenschap der veilingen. Een veiling is theoretisch een uitstekend mechanisme om bezittingen tegen marktwaarde van eigenaar te laten veranderen. Toch hebben we ondertussen geleerd dat aan veilingen ook bezwaren kunnen kleven.

Oliebedrijf Yukos heeft het al geruime tijd aan de stok met de Russische regering onder leiding van president Poetin, die zijn greep op de energiesector lijkt te willen versterken. Bijna anderhalf jaar ge-

Door
Coby van der Linde

leden werd de CEO van Yukos gearresteerd. Intussen is het bedrijf verdeeld tot meer dan 20 miljard dollar aan achterstallige belastingbetalingen. Afgelopen december kreeg het onbekende bedrijf Baikal Finance via een openbare veiling een belangrijke productiedivisie van Yukos, Yuganskneftegaz, in handen. Deze verkocht het vervolgens binnen een week door aan staatsbedrijf Rosneft. Volgens Poetin is de veiling verlopen volgens de wetten van de markt, maar de gang van zaken heeft meer weg van een ordinaire naasting. De verkoop van Yuganskneftegaz zal de gemoederen nog lang bezig houden. Niet alleen de buitenland-

se aandeelhouders in Yukos zullen hier voor zorgen, maar ook in Rusland zelf zal de discussie nog lang voortduren. Veel hangt af wie uiteindelijk controle zal krijgen over het bedrijfsonderdeel.

Mislukking

De privatisering van de Russische energieindustrie in de jaren negentig bleek in een aantal opzichten een immense mislukking. Cruciale bezittingen van de staat kwamen voor een appel en een ei in private handen. De privatisering was geïnspireerd op het proces van liberalisering en privatisering van nutssectoren in Europa en de Verenigde Staten, dat net op gang was gekomen. Intussen is gebleken dat een zorgvuldig reguleringsregime nodig is om de marktprocessen in deze sectoren in goede banen te leiden, getuige de reguleringongelukken. In Rusland was geen sprake van een ontwikkeld reguleringsregime, noch van een onafhankelijke rechtspraak, kapitaalmarkt, en een deugdelijk ondernemingsbestuur.

Bewonderen

De geprivatiseerde Russische ondernemingen wisten weliswaar de productie te herstellen en het marktaandeel in het buitenland te vergroten, maar de waarde-toevoeging door ondernemerschap bleef in geen verhouding staan tot de aankoopprijs en de geschatte marktwaarde in 2003. Door de mogelijke verkoop van Yukos aan buitenlandse investeerders dreigde een definitieve privatisering van de onderliggende waarde plaats te vinden, die een klein aantal Russen puissant rijk zou maken. De poli-

tiek-sociale steun voor een dergelijke transactie ontbrak in een land waar intussen de bevolking private spaargelden zag verdwijnen in een monetaire crisis en waar ergernis was ontstaan over Abramovicz, die wekelijks op de tribunes bij Chelsea te bewonderen was. Verkoop van Yukos aan buitenlandse investeerders was politiek en sociaal niet acceptabel zonder compensatie aan de staat voor de bezittingen, die voor een zwaar ondergewaardeerde prijs waren verkregen.

Uitkomst

In het voorjaar van 2004 werd gesproken over de mogelijkheden om alle privatiseringen, maar vooral die in de energiesector, tegen zwaar ondergewaardeerde prijzen op de een of andere manier recht te zetten. De gedachte van een aantal vooraanstaande politici om de privatiseringen van de jaren negentig ten goede te laten komen aan een betere werking van de markteconomie in Rusland en tegelijkertijd enkele sociale misstanden te repareren, was een sympathieke. Het Russische politieke landschap is echter ingewikkeld en veranderingen in de inrichting van de economie raken verschillende belangengroepen. De mogelijke winnaars en verliezers van een dergelijke ingreep hebben zich sterk met dit proces bemoeid. Intussen verliep de rechtszaak tegen Yukos niet gemakkelijk en was de uitkomst ongewis.

Na 2000 werd de Russische overheid in snel tempo steeds afhankelijker van de exportopbrengsten van olie en gas en lijkt het land in

ontwikkelingen van de afgelopen weken geven aan dat de bemoeienis van de overheid vooralsnog de energiediplomatie met Azië ten goede komt. China wordt een geduchte concurrent, maar dat wisten we al. ■

dat opzicht meer en meer op een OPEC-land. De belangen van de overheid bij de energiesector zijn dus steeds groter geworden. Vanuit dit perspectief is het zeer begrijpelijk dat de Russische overheid meer controle wil over de energiesector. De toestemming om Gazprom Rosneft te laten overnemen en zo het overheidsaandeel op net iets meer dan de helft te brengen past in dit streven. De verwickelingen rondom Yukos en het toegenomen belang van de olie-inkomsten (mede door de steeds krappere markt) hebben de uitkomst voor de Russische overheid steeds meer richting gegeven. Overheidscontrole over een deel van de olie-industrie dient de economische en politiek-strategische belangen van Rusland in het buitenland maar óók in het binnenland.

Instrument

De openbare verkoop van Yuganskneftegaz heeft de Russische overheid een belangrijk instrument gegeven om invulling te geven aan een actievere energiepolitiek. Of was het een actievere politiek van de energie? De

De eigenaar van voetbalclub Chelsea, de Russische energiebaron Roman Abramovicz, zwaait naar de toeschouwers voor een wedstrijd.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad.